

ערכה של נשמה
ומצוות פרו ורבו

אבי מורי שליט"א לימד אותי פעמים רבות שבחיים אין כזה דבר בדיעבד, אין כזה דבר שצריך רק לעבור את המצב הזה ואחר כך לחזור לחיים, אלא כל רגע בחיים הוא לכתחילה, כל רגע הוא שליחות ותפקיד, הוא אפשרות לגדול ולעשות רצון ה'. לא צריך לעבור את זה, אלא לנצל את זה, ולעשות את המקסימום, ואת התפקיד המוטל עלינו.

מתוך רוח זו כתבתי את המאמרים בחוברת זו, מתוך נסיון לקבל רוח של לכתחילה, של התפקיד הטמון בהריונות קשים.

הרעיונות שמובאים בחוברת אינם מקוריים, וכתובים בהרבה מקומות על הרבה עניינים, אבל ריכזתי פה, את אלו הרעיונות שליוו אותי ונתנו לי כח וחיזוק בהריונות שלנו, העתקתי אותם מהסוגיא הכללית לנושא הפרטי של הריון.

אני לא ראוי לכתוב מאמרים לציבור, לא בהלכה ולא באגדה, לא במוסר ולא באמונה ולא בהשקפה, אבל אנחנו לא מצאנו מקום שמרכז את העניינים בצורה שתוכל לחזק אותנו, אז במקום שאין איש... ואם יבוא מישהו ויכתוב במקומי אני לא יהסס להחליף את המאמרים שלי בשלו.

לקחתי את כל המאמרים לראש הכולל בו אני לומד, הוא ראש כולל ורב בית כנסת, הוא גדל על ברכי גדולי בני ברק, ולמד אצלם (הרב שטיינמן זצוק"ל הגר"נ קרליץ זצוק"ל ועוד), הוא עבר עליהם והסכים שאפשר להפיץ אותם בשם התורה.

חסד

עוד נקודה שחשוב לי להדגיש בפתיחה בהגדרת המושג חסד, זכיתי לגדול בבית שאבי מורי שליט"א היה מסור לעם ישראל, למדתי מינקות שעם ישראל הוא עם אחד שעובד ביחד להגיע למטרה אחת.

אין כזה דבר יהודי מסכן, אם יהודי אחד לא מתפקד אז כל עם ישראל מסכן, כשאני ניגש לעשות חסד זה לא מתוך הרגשה של 'איזה מסכן פלוני צריך לרחם עליו', או 'ה' נתן לי שפע אז אני צריך להיטיב לאחרים עם מה שיש לי', אלא הרגשה פשוטה של קבוצה, אם הוא לא עושה את התפקיד שלו אז גם אני מפסיד, קבוצה אחת – גוף אחד.

מתוך שתי התובנות הנ"ל אני ניגש לנושא שלנו:

א. לדעת שאנשים חולים הם לא מסכנים אלא הם אנשים בתפקיד חשוב, לרומם את קרנם ולהוציא אותם מהמצב המסכן והשפל בו הם נמצאים, "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים" (ישעיהו פרק נ"ז פסוק ט"ו).

ב. לא כמרחם ולא כממסכן אלא כאיש אחד בלב אחד לעבודת ה' יתברך.

הכרת הטוב

ברצוני לסיים בהכרת הטוב לכל הנקודות אור בתוך החושך לאורך הדרך.

מן הראוי לכתוב חוברת בפני עצמה לעקוב אחר המסע המופלא שבו ה' לוקח אותנו, מסע ששורשיו בדורות שלפנינו, וכל האנשים והמאורעות המופלאים לאורך הדרך של ארגון "חבלים שלי".

שורות אלו מביאות אותי להכרת הטוב לבורא עולם שזיכני להיות בתוך המסע המופלא הזה.

בנימין אדלשטיין
מנחם אב תשפ"ד

ערכה של נשמה ומצוות פרו ורבו

מטרת המאמר לתת חיזוק למי שכבר עשה, עושה או יעשה, ולא חלילה להורות מה לעשות. כמובן שבמצבים רבים כשם שמצווה לעסוק במצווה, כך מצווה להימנע, ובלבד שיכווין לבו לשמים.

חשוב שהעוסקים במצווה זו ידעו מה הערך של מה שעושים, כמה זה יקר בעיני ה', כמה זה חשוב לעם ישראל ככלל, לנשמה של העוסקים בפרט, כמה זה דבר גדול, לתת קצת כוח וחיזוק לניבורי הכוח עושי רצון ה'.

מעשה זה של פריה ורביה נחשב שותפות עם הקב"ה (נדה לא.), וזו התדמיות להקב"ה – מה הוא בורא העולם אף אתה הוי בורא, ודבקות שאין כדוגמתה.

ביאת המשיח

"אמר רבי אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף וכו'" (יבמות סג: ועוד מקומות) יש מספר קצוב של נשמות שצריך לבוא לעולם. הקב"ה מביא את הגאולה לעם ישראל כשהוא בשלימותו, ועם ישראל מורכב ממספר מאוד מסוים של נשמות. כאשר מכלול הנשמות האלו באים לעולם, אז יכול לבוא משיח בן דוד. כלומר, שמי שעוסק בפריה ורביה עוסק באחד מעיקרי התנאים לביאת המשיח.

נשמה ששקולה ככמה

שואל התוספות (נדה יג:) הרי הגמרא בשבת אומרת שאם היו ישראל משמרים שתי שבתות מיד היו נגאלים, והרי עדיין לא נגמרו הנשמות שבגוף?

מתרץ תוס' שבמקרה כזה היה נעשה נס והיו יולדות הרבה בבת אחת. מבאר המהרש"א שאין הכוונה שיהיו שישים ריבוא בכרס אחד, אלא שילדו אנשים ששקולים כהרבה נשמות כעין משה רבינו שהוא שקול כנגד כל ישראל (כעין קיבוץ של הרבה נשמות בגוף אחד).

כלומר שביאת הגאולה אמנם תלויה במספר חלקים של עם ישראל, אך בנשמה אחת יכול להיות יותר מחלק אחד.

נשמה שבא על ידי ייסורים

ואין ספק שנשמה שבאה על ידי ייסורים גדולים היא נשמה שאי אפשר להביא אותה בדרך אחרת. הרמח"ל בספרו דעת תבונות (עמ' קמ"ג) מלמדנו שאחד מהכללים בגלות הם ש"כל עילוי שרוצה להקב"ה לתת לאדם או לעולם אינו בא אלא מתוך עומק עצה נסתרת ועל כן יקרה קודם לו צער".

כלומר, כשהקב"ה רוצה להנחית פצצה לעולם, איזה אור גדול, משהו שיקדם את הגאולה בצורה משמעותית, מכיון שאנחנו בגלות אנחנו לא זכאים לראות את זה בגלוי. אלא, זה נעשה בנסתר, שלא ידעו שקורה פה משהו גדול וחשוב. איך הוא מסתיר את פעולותיו הגדולות – על ידי צער (אין כאן מקום להאריך בביאור כלל זה, אבל זה כלל בהנהגת הבורא).

אין ספק שנשמה שבאה על ידי ייסורים זה עילוי גדול לעולם, וייתכן אף שהיא תהיה נשמה גדולה בעלת חלקים מרובים ששקולה כהרבה נשמות אחרות.

ערכו של כל אחד מישראל

מלבד הערך היהודי, הציבורי והעולמי, של כל אחד מישראל, מלבד מה שהגאולה תלויה בו, השראת השכינה, הרי שגם בפני עצמו כל אחד ואחד מישראל הוא עולם מלא.

ספר תורה

הגמ' במועד קטן כה. אומרת שהעומד על המת בשעת יציאת נשמה אפילו אם מדובר באדם לא כשר (שעובר עבירות לתאבון) חייב לקרוע, "למה זה דומה, לספר תורה שנשרף".

כל ילד יהודי זה עוד ספר תורה, היה ראוי שחדרי הלידה יהיו מלאים בתהלוכות וברכבים מנצנצים במוזיקה מרגשת, שנקבל פניו של כל ילד בשירים וריקודים, נוביל אותו לארון קודש בגילה ובשמחה, זה ערכו של ילד יהודי, ספר תורה! (ואף מוכרים ספר תורה כדי לעסוק בפריה ורביה)

כוכב

עם ישראל נמשלו לכוכבים, ובגמ' בברכות נו: מבואר שכל אחד ואחד מישראל נמשל לכוכב, מהותו של הכוכב שהוא גדול יותר מכדור הארץ, גדול יותר מן השמש אבל נראה קטן מחמת המרחק העצום שבינינו.

כך כל יהודי כל תינוק נראה קטן, אבל לפי ערכו האמיתי אין סוף לערכו, הדיו יכלה ושבחיו של אחד מישראל לא יכלו, מה שקטן בעינינו גדול בעיני ה' ורב ערכו לבלתי שיעור.

צלם אלוקים

הגמ' מוסיפה ואומרת בשם רבי יעקב שכל מי שאין עוסק בפריה ורביה (כמובן שמחויב לעסוק ולא עסק בזה כלל, כמו שהבהרנו בתחילת המאמר) כאילו ממעט הדמות.

הדמות היינו הצלם אלוקים, כל אחד מישראל הוא בדמות אדם הראשון ומקבל את תכונות הצלם אלוקים, זו סוגיא שכל יהודי חייב לדעת אותה אבל אין כאן המקום להאריך בזה. דיינו בכך שר' חיים מוולוז'ין הקדיש לכך את השער הראשון בספרו הגדול "נפש החיים".

וזה לשונו בפרק ד' "וזאת תורת האדם, כל איש ישראל, אל יאמר בליבו חס ושלום, כי מה אני ומה כחי וכו'"

חשוב שנדע שכל ילד יהודי שבא לעולם כמה קטן וכמה פשוט שהוא נראה הוא מכיל בתוכו את הדמות האלוקית, ומי שעוסק בזה שותף להופעת הדמות האלוקית שכל כך רוצה לבוא לעולם.

דורות

כן זו זכות וזו אחריות, זו שותפות עם הקב"ה בתיקון העולם, ורבות של אנשים תלויים בזה. כל ילד בדרך כלל זה לא נגמר בילד אחד. בעזרתו יתברך כל ילד זה יכול להיות דורות, זה יכול להיות עשרות, זה יכול להיות מאות וזה יכול להיות אלפים של נשמות ישראל שיבואו לעולם.

חיי נצח

זו הטבה לא רק עם ישראל, ולא רק עם העולם, אלא גם עם הנשמה בעצמה, אין לנשמה

כמה גדולה הזכות להביא כל נשמה ונשמה, ובפרט נשמה שבאה על ידי ייסורים.

סיפרה לנו כלי ראשון אישה שהיו לה הריונות קשים מנשוא, והיא הלכה לרבנית קנייבסקי ובפיה תלונה: "לא מסוגלת יותר עם ההריונות האלה".

ענתה לה הרבנית: "הרב חיים לא מברך שלא יהיה ייסורים מהבחילות, אלא מברך שיהיה הכוח להתמודד עם הבחילות, כי אלו נשמות מאוד גבוהות."

נפלים

הזכות הזו שייכת לא רק למי שזכה להביא נשמה בגוף חי ובריא לעולם, אלא לכל ילד שנולד לא משנה מה המצב שלו, בריא או חולה.

וכך כתב הגאון ר"מ פיינשטיין זצוק"ל באגרות משה (אבן העזר ח"א סימן ס"ב) – "בענין אישה שנולדים לה ילדים חולים שחיים רק זמן קצר כב' שנים, שודאי יותר טוב לו שנולד משלא נולד כלל, דהא הנולדים באין לעולם הבא... ונטלו מנשמות שבגוף."

ואפילו נולד ללא רוח חיים ל"ע, או אפילו עובר שנפל לפני שיש לו צורת עובר, ירדה הנשמה לעולם ומצטרפת לנשמות ישראל, והיא תקום לתחיית המתים.

וכך כתב באגרות משה (יורה דעה חלק ג' סימן קל"ח) – "מע"כ הבחור... שליטא. הנה בדבר שאלתך אם נפלים יקומו כשיבא זמן תחיית המתים במהרה. רבינא אמר בסנהדרין דף קי: קטן מאימתי בא לעולם הבא משעה שנזרע, ופירש"י משעה שנקלט הזרע במעי אישה אפילו הפילה אימו ונמחה יש לו חלק לעתיד".

ממשיך האגרות משה – "הרי מפורש ברש"י דלעמוד בתחיית המתים וחיי העולם הבא הם בדיון אחד, וא"כ מפורש שכשיגיע זמן תחיית המתים יחיו הנפלים כגדולים צדיקים שהם הא ודאי נקיים וטהורים מכל חטא... ולכן תהא בטוח שבמהרה שיעלה רצון השי"ת שהוא הזמן לתחיית המתים יהיו לך אחים צדיקים שלא טעמו טעם חטא מעולם".

וההיקש ברור, שאם לבחור כתב שיהיו לו אחים צדיקים, אזי לאם יהיו ילדים צדיקים, נשמות טהורות שהיא היא הורידה לעולם.

השראת השכינה

הגמ' ביבמות ממשיכה ומכוונת אותנו לערך הציבורי של כל נשמה:

"ת"ר אין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל"

שוב המספר. ישנו מספר של יהודים הנצרך כדי להשרות את השכינה, כל ילד מקרב אותנו להשראת השכינה, לשלימות ציבורית שנזכה לגילוי מאת ה', לחוש את מציאותו בקרבנו, שישמע את תפילתנו, שישירה שכינתו בתוכינו.

ואם יאמר האומר הרי יש הרבה יותר מעשרים ושנים אלף יהודים, ומה חסר לנו?

נכון יש עשרים ושנים אלף יהודים אבל לא כל אחד יכול להשרות את השכינה, עשרים ושנים אלף הם מחנה לוויה ששם שורה השכינה (עיי' מהרש"א). צריך עשרים ושנים אלף שיהיו זכאים להשרות השכינה, ומי יודע אם אחד מהם צריך לבוא דווקא על ידי.

חשוב לציין שהתינוקים בשבט לוי הצטרפו למחנה לוויה כבר מבן שלוששים יום, ולא בהכרח צריך לחכות שיהיה גדול ומקיים מצוות.

אפשרות לזכות לחיי נצח של תורה ומצוות אלא רק דרך זה העולם, והנשמות יושבות ומצפות לבוא לעולם, והדרך היחידה שהם יכולים לבוא לעולם זה דרכינו.

כל מצוה זה חיי נצח, כל אמן, זה נצח כפול אלפי פעמים, מה שהפה לא יכול לאומרו והמוח לא יכול להכיל. (וכבר צוין לעיל דברי האגרות משה על פי דברי הגמ' בסנהדרין שאפילו אם לא בא לכלל תורה ומצוות אפילו אם לא בא לכלל לידה זוכה לתחיית ומתים ועולם הבא מרגע שנזרע).

ביחס ללימוד התורה ושאר מצוות

עדיין יש מקום להרגיש, כן להביא ילד לעולם יש לזה ערך בלי סוף, אבל לכל מצווה יש ערך בלי סוף. אם העיסוק בפריה ורביה מונע ממנו לעסוק במצוות אחרות, מי יאמר שאנו יוצאים מורווחים, אולי עדיף שנשקיע יותר במצוות אחרות, בחסדים, או בלימוד התורה וקיומו (ויש שירגישו שאפילו אם להלכה הם מחויבים לעסוק בפריה ורביה, אבל בכל אופן יש כזה הרבה דברים שהם לא יכולים לעשות בזמן החול, והם יוצאים מופסדים).

אז הבה נתחיל עם לימוד התורה ומשם נקיש לשאר. "ותלמוד תורה כנגד כולם" מחובתינו להגדיל תורה ולהאדירה, להעמיד לומדי תורה, להקים בתים של לימוד תורה שיעסקו כמה שיותר בתורה, זוהי נשמתו של עם ישראל - עסק התורה.

על מנת לקיים

ראשית חשוב להדגיש שאנחנו לומדים על מנת לקיים, ואם זו המצווה שלנו אז זה תנאי והשלמה למצוות תלמוד תורה.

ובגמ' במועד קטן ט. מבואר שכאשר ישנה מצווה שאנו מחויבים בה "אורח חיים פן תפלו", אין לעשות חשבונות איזה מצוה יותר גדולה.

ועוד שם שביחס ללימוד התורה כאשר ישנה מצוה שאינה יכולה לעשות על ידי אחרים (וכל שכן מצוה שבגופו) אז חפצי שמים - שאר מצוות שוות ללימוד התורה.

אך למרבה הפלא, אם נתבונן, נבחין שיחד עם עסק התורה עומדת בראש הפירמידה מצווה נוספת, מצווה שגם היא נחשבת לאחת המצוות החשובות ביותר מתוך התרי"ג מצוות.

השל"ה בתפילתו מעמיד בנוסח ברור את הקשר האדוק שבין שני המצוות הללו "ועל קיום העולם ועל קיום התורה בא לנו ממך ה' אלוהינו שני ציוויים כתבת בתורתך פרו ורבו, וכתבת בתורתך ולמדתם אותם את בניכם..."

למכור ספר תורה

וכך נתבאר לדינא בגמרא במגילה כז. "אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אישה".

מה הסיבה? הגמ' מביאה על זה פסוק "לא תהו בראה לשבת יצרה" - רצון ה' שהעולם יהיה מיושב.

ובהמשך הגמרא "אמר רבן שמעון בן גמליאל אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה אינו רואה סימן ברכה לעולם".

האם שמענו את דברי הגמרא! אסור למכור ספר תורה לשום מטרה בעולם, אפילו מי שאין לו

מה לאכול אסור לו למכור ספר תורה. רק לשני מטרת מותר למכור ספר תורה, כדי ללמוד תורה, וכדי ליישב את העולם, לקיים מצוות פרו ורבו.

(וכעין זה מביאה הגמרא בעירובין מז. על איסור טומאת כהן דרבנן "היה כהן מטמא בבית הפרס דרבנן לישא אישה וללמוד תורה").

בעלת תשובה או פרו ורבו?

מעשה שהיה, שהיתה לי שאלה מה להעדיף האם לעזור ולתת חיזוק במצוות פרו ורבו (היפראמזיס) או לתת חיזוק לבעלת תשובה טריה באופן שלא יחזור על עצמו.

להפתעתי הרבה הרב ענה להעדיף את פרו ורבו. אי אפשר לשער ואי אפשר לתאר את הערך של יהודי אחד שחוזר בתשובה, אך ישנם מצבים שיותר חשוב מזה לעזור לעם ישראל לקיים מצוות פריה ורביה.

וכלשונו של הגאון ר' שריאל רוזנברג שליט"א כשנשאל (בכנס מטעם "אם הדרך") על אנשים שמרגישים שהם מפסידים ברוחניות שלהם בתקופות של ההריונות הקשים האלו - "אין רוחניות גדולה מזו".

חתונה

לסיום, נחשוב קצת על המאורע הגדול שנקרא "חתונה".

לאדם הממוצע אין אירוע יותר גדול בחייו, זהו טקס הכתרה בקנה מידה שלא נמצא ברוב ככל המינויים בחיים, ההשקעה, הפאר, האיוש והשמחה הם בליגה אחרת.

הבה נתבונן על מה טקס ההכתרה הזה. אולי מצד הכלה אם זכתה להינשא לאברך, ישנם מקרים שיהיה מי שיפליג ויאמר שזה לחנוג את הכניסה לתפקיד החשוב של אשת אברך, אולי. אבל מצד החתן אפילו זה לא יעלה על הדעת, וגם אם שפר חלקו להיות מלומדי התורה, ורואה את עתידו בספסל הכולל, האם יש חתן ביום חופתו שחושב שכל המאורע הענק הזה שנעשה לכבודו הוא כדי להכתירו בתואר אברך, הרי בישיבה הוא פנוי הרבה יותר לעסק התורה. על מה אם כך כל הבלגן.

ההכתרה החשובה הזו של החתן והכלה הינה הכתרה להקמת בית נאמן בישראל, אין מצווה שאנו משקיעים בה כזה הרבה כסף זמן ומאמץ, וכל זה כדי שיקימו בית בישראל עם דורות ישרים ומבורכים, אין לך עד נאמן יותר מזה על כמה חשובה המצווה הזו בעינינו.

[אולי כאן המקום לציין אם מוציאים כזה הרבה כסף על חתונה, מסתבר שגם ראוי להוציא הרבה כסף על הריון. ואם בשביל להביא עוד נשמה צריך לשלם על תרופות או על עזרה בבית, וכן בשביל שלא נצא מסויטים מההריון ונוכל יותר בקלות לעשות זאת שוב, אם צריך להוציא הרבה כסף מסתבר שראוי לעשות כך, וכמו שאמר ראש ישיבת אור אלחנן (בכנס מטעם "אם הדרך") "כמו שברור לכולם שצריך לשלם על טיפולי פוריות כך צריך לשלם על עזרה בבית בהיפראמזיס".]

בשביל זה באנו לעולם, בשביל זה התחתנו וזה השליחות שלנו מאת השם, להביא ילדים לעולם ולגדלם, אשרי הזוכה!

יה"ר שנזכה כולנו לעסוק במצווה זו מתוך בריאות ושמחה, לכבוד ה' יתברך, ונראה בביאת בן דוד ובהשראת השכינה במהרה בימינו, אמן!